

Asia: VN/1201/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle vankeuslain ja tutkintavankeuslain tupakointia koskevien säännösten muuttamisesta annetun hallituksen esityksen (HE 165/2020 vp.) täydentämisestä

Lausunnonantajan lausunto

Lausunnonantajan kommentit ehdotuksesta tupakoinnin järjestämiseksi suljetuissa vankiloissa

Täydentävässä hallituksen esityksessä lähdetään perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaisesti siitä, että tupakointi vankiloiden sisätiloissa on kielletty. Suljettujen vankiloiden vangit pääsisivät ulkoilun yhteydessä tupakoimaan. Avovankiloissa tupakointi olisi sallittu ulkona.

Täydentävää esitystä tehdessä oli selvitetty, olisiko tupakointi mahdollista järjestää vankiloiden sisätiloissa ja todettu, ettei tupakointia ole mahdollista järjestää siten, ettei altistumisia tupakansavulle tapahtuisi. Tämän osalta säätiö yhtyy esitettyyn näkemykseen: vankilaolosuhteissa ei voida tupakkalaissa esitetyllä tavalla riittävästi varmistua, ettei tupakansavu leviä tupakointitilan ulkopuolelle osastojen sisäilmaan.

Esityksen mukaan tupakointimahdollisuus tulisi tarjota vähintään kerran päivässä ulkoilun ajan. Tupakointimahdollisuus tulee tarjota kaikille vangeille. Valtaosassa vankiloita tämä tarkoittaisi yhtä tupakointikertaa päivässä. Ulkoilu on osastoittain porrastettu ja suljetuilla osastoilla ja tutkintavankiloissa on vankeja, jotka eivät voi ulkoilla toisten kanssa. Esitetty 2-3 vartijan lisäys/vankila ei pääsääntöisesti tule mahdollistamaan ulkoilu/tupakointikertojen lisäystä, kun vartijoita tarvitaan ulkoilun ja tupakoinnin valvomiseen aiempaa enemmän sekä vankien tarkastukseen ulkoilun jälkeen, jotta tupakkatuotteita ei kuljetettaisi osastoille. Tupakoinnin järjestäminen ei myöskään saa vähentää muita toimintoja suljetuissa vankiloissa.

Toisaalta tulee varmistaa, että tupakoimattomat vangit ja valvontahenkilökunta eivät altistu tupakansavulle ulkoilun aikana.

Säätiö pitää hyvänä ehdotusta, jonka mukaan päivittäin poltettavien tupakoiden määrää ei rajata. Tupakkatuotteiden hallussapitoa on tarpeellista rajoittaa ulkoilun ulkopuolella, jotta vankiloiden sisätilat säilyisivät savuttomina. Samalla perusteella sytytysvälineitä ei ole tarpeellista antaa haltuun. Tästä huolimatta tupakkatuotteita tulee kulkeutumaan vankiloihin sisälle ja ongelmia aiheutuu, kun vangit käyttävät sähkölaitteita sytytysvälineinä. Mitä todennäköisimmin myös savukkeilla käytävä kauppa tulee lisääntymään, mikä voi johtaa vankien velkaantumiseen.

Siirtymäajan tulee olla riittävän pitkä, vähintään vuosi.

Lausunnonantajan kommentit ehdotuksesta tupakoinnin järjestämiseksi avolaitoksissa

Tupakoinnin rajoittaminen sisätiloissa samoin kuin yöaikaisen tupakoinnin kieltäminen ovat perusteltuja. Tupakointi olisi mahdollista ulkotiloissa. Yöaikaisen tupakoinnin kieltäminen aiheuttaisi paljon tupakoivilla nikotiinikorvaustuotteiden ja tukitoimien tarvetta.

Suljetusta vankilasta avovankilaan siirtymävaiheeseen tulee kiinnittää huomiota, jotta tupakointi ei alkaisi runsaampana avovankilassa, jossa tupakointimahdollisuudet ovat paremmat. Sairaanhoidajan tulotarkastuksessa huomio tupakointiin ja tarvittaessa tuen tarpeen arviointi ja tukitoimien järjestäminen.

Lausunnonantajan kommentit ehdotuksesta tupakoinnin lopettamisen tukitoimien järjestämisestä

Esityksessä on otettu perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaisesti huomioon vankien oikeus lääketieteellisten tarpeidensa mukaisiin tukitoimiin tupakoinnista vieroittautumiseksi. Tukitoimet kattaisivat Käypä hoito -suosituksen mukaiset tukitoimet eli nikotiinikorvaustuotteet, yksilö- ja ryhmätuen ja tarvittaessa lääkehoidon. Tukitoimia tulee tarjota paitsi tupakoinnin lopettaville myös niille, jotka jatkaisivat tupakointia kerran päivässä.

Käypä hoito -suosituksen mukaisesti vangeille tarjottaisiin veloituksetta nikotiinikorvaustuotteita noin 2-3 kuukauden ajan, mikä useimpien kohdalla olisi todennäköisesti riittävää. Tämän jälkeen vangeilla olisi mahdollisuus itse hankkia tuotteita omalla kustannuksellaan. Tupakasta vieroittumisessa tapahtuu kuitenkin usein retkahduksia ja vieroitus saatetaan joutua aloittamaan alusta jopa 3-4 kertaa. Näissäkin tilanteissa vangin tulee saada veloituksettomat nikotiinikorvaustuotteet.

Käypä hoito -suositusten mukaan ryhmäohjausta tulee tarjota kaikille. Suositusten mukaan ryhmäohjaus kaksinkertaistaa tupakoinnin lopettamisessa onnistumisen mahdollisuuden. Rikosseuraamuslaitos saisi esityksen mukaan 300 000 euroa tukitoimien järjestämiseen, kuten henkilökunnan tukemiseen ja kouluttamiseen sekä vankiryhmien järjestämiseen yhdessä Vankiterveydenhuollon kanssa. Esityksessä ei esitetä lisähenkilökunnan palkkaamista

Rikosseuraamuslaitokselle tukitoimien järjestämiseen, jolloin tukitoimien järjestämisestä tulisi lisävastuuta erityisohjaajille/rikosseuraamustyöntekijöille. Tällöin resurssien riittävyys nousee jälleen keskeiseksi kysymykseksi.

Vankiterveydenhuollolle esitetty lisäresurssi kolme henkilötyövuotta 150 000 euroa vaikuttaa tarpeeseen nähden pieneltä. Vankiterveydenhuolto lienee arvioinut tarpeensa, silti herää kysymys, miten resurssi on tarkoitus jakaa vankilapoliklinikoiden kesken niin, että siitä olisi todellista hyötyä. 500 vangin arvioidaan tarvitsevan lääkehoitoa - todellisuudessa määrä (ja kustannus) voi osoittautua arvioitua suuremmaksi.

Avovankiloista siirretään vankeja suljettuihin vankiloihin vankeuslain 6 luku 2 mom esitetyistä syistä, esimerkiksi vankilaturvallisuuteen liittyvistä syistä, jolloin siirto voi tapahtua yllättäen ja varoittamatta. Näissä tilanteissa vankien tupakointimahdollisuus muuttuisi nopeasti, jolloin heille tulisi varmistaa nikotiinikorvaustuotteiden saatavuus ja mahdollisuus vankiterveydenhuollon arvioon. Nikotiinikorvaustuotteiden saatavuus on varmistettava myös matkaselleissä oleville vangeille ja pitkien vankikuljetusten aikana.

Tehokkainta olisi tehdä tupakoinnin vähentämisestä tai lopettamisesta arvio ja suunnitelma tukitoimista jo siviiliarviointivaiheessa siviilistä vankilaan tuleville. Tuomittujen tulisi yhdyskuntaseuraamustoimistoissa vähintäänkin saada info vankilan tupakointimahdollisuuksista että tupakoinnin vähentämisen/lopettamisen tukitoimista, jolloin heillä olisi mahdollisuus halutessaan aloittaa nikotiinikorvaustuotteiden käyttö ennen vankilaan tuloa ja saada myös mahdollisesti tukea siviilitoimijoilta.

Sunikka Sanna
Kriminaalihuollon tukisäätiö